

MAKOVECZ ÉS MELOCCO A ROYALBAN

Faluház és turulmadár

Melocco Miklós Ópusztaszeren

Makovecz Imre építész és Melocco Miklós szobrászművész volt vendége a zsűfoglalásig megtelt, márvánnyal ékesített Royal kávéháznak. Dömötör János műtörténész és a jelenlevők faggatták majd három órán keresztül a két jeles mestert. S míg azok egymásnak adogatták a mikrofont és beszéltek — múltról, jelenről, leleményről, hagyományról, lokálpatriotizmusról, világháborús emlékműről, világiállításról, szecesszióról, Bauhausról, Corbusierről, lakótelepről, építészképzésről, magyar parasztról, amatőr színjátszásról, Zsdanovról, hazugságról, Adyról és küldetéses vutóról — az egyik oszlop tövében, a ránczúdoló cigarettafüstben arra gondoltam, ők ketten, úgy tűnik, nem képesek megsegíteni az utánuk következő generációkat, legalábbis egyelőre nem, mert a maguk oldalát kell ahhoz előbb megtámasztani. S ehhez nem hogy két aranypálcájuk nincsen, mint ama fehér liliumszálnak, de szerény fűzfavessző sem mindig adatik. Pedig az kellene nekik és nekünk is, mert azt ha ledugják a nedves földbe, egy idő után gyökeret ereszt és zöld leveleket hajt. De fájdalom, a fűzfabot is csak akkor ereszt magából ágakat, ha nem halt még ki sejtjeiből az élet. Életet, hitet adni pedig csak az tud, akinek még vannak tartalékai.

Hétfőn este két, mélyen megsértett ember ült előttünk. Először arra gyanakodtam — tehetségüket s vehemenciájukat ismervén —, éppen fenyegető hangulatban vannak, de aztán kiderült: a dolog ennél komolyabb. Mert gondolom, ilyen kaliberű emberekből csak az igazságtalanságoktól, a tehetetlenségtől felszaporodott düh válthat ki ilyen keserű reakciókat. Ha nem így lenne, indokolatlannak érezném az Európa-hírű építésznek az est legelőjén tett kijelentését. Tudniillik, hogy szájon kell vágni azt, aki ilyen kérdést tesz fel neki: „Mi lenne, ha az országban csak Makovecz-házak épülnének?” S mert noha a kérdés tényleg idélen — hozzáteszem: az esten senki nem is tett fel ilyent vagy ehhez hasonlót —, ez a bokszkésztyűs megnyilatkozás Makovecz lelkiállapotáról sokat sejtet.

A sokáig sarokba szorított ember reakciója ez a szájonvágós reflex. S gondolom, ennek a számlájára írható az afféle vagdalkozás is, mely a magyar színházat szervezett disznóknak aposztrofálja. S remélem, a magyar színészekről — akik az építész szerint nem tudnak beszélni, csak motyogni — is csak azért alkotott ilyen fehéren-feketén véleményét Makovecz, mert ezzel próbálta nyomatékossá tenni a tönkretett, vidéki amatőr színpadok, öntevékeny alkotóközösségek iránt érzett szolidaritását. S biztos vagyok benne, azért jelentette ki, hogy az osztrákok röhögnek rajtuk világiállításgyben, mert szégyenkezik a rossz, bizonytalan intézkedés, az ügyben tanúsított totózássá miatt, s nem azért, mert nem kívánja ennek

az országnak, hogy végre fellépjen a nagy színpadon, s szerepet vállaljon az Európát jelentő deszkákon. Az „Amerikától kell félni, s nem a Szovjetuniótól” megállapítást is, remélem, a magyar nemzet arcáért, szellemi és lelki függetlenségéért való aggodás táplálta, s nem valami féle más, ősmagyar jurtaszemlélet. Hogy nem kell nemzeti színház ennek az országnak, és az ötmillióárdért inkább faluházat, őregek otthonát, tornatermet kell építeni — olyan keserűen túlegyszerűsített megjegyzés egy magyar építész szájából, melyet ha egy angol vagy akár egy lengyel hall, elszörnyül, s rögtön meg is érti, Magyarország kényszer-választó „vagy-vagy” állapotát.

S hogy mit vár ma a társadalom egy szobrásztól? „Tölem mostanában turulmadarat kérnek.” Világháborús emlékművek készülnek szerte az országban, közpénzekből. Szaporodnak a kegyeleti helyek, s a szobrász úgy érzi, nem az a fontos, milyen művészi, plasztikai értéket hordoz egy-egy ideálított emlékmű. A falunak vagy az emléket állító közösségnek a névsor a fontos, amit erre rávésnek. A szobrásznak nem sok dolga lesz a közeljövőben — véli Melocco —, legfeljebb annyi, hogy a felépült ház mellé egy kicsivel szebb kerítést álmódjon, mint amelyet az építető, a civil tulajdonos képes. S a kijelentésével — miszerint: „ami a szecesszió után épült, az nem fontos” — megkérdőjelez minden értéket a jelen művészetében. Makovecz továbbmegy, azt mondja, őt mint építész nem érdekli a művészet, a szép, csupán az olcsó építőanyag s a praktikum. Amit persze nem hiszünk el neki, s ő sem gondolhatja ezt komolyan. De a lecsontozott, kilúgozott valóságérzet csak ilyen kiábrándult fogalmazhat. A minimálprogram — még ha önvédelem is — törvényszerű, érthető, de szembesülni vele mélyen fájdalmas. S ha egészen őszinte és önző akarok lenni, akkor nem a két művész elkeseredése foglalkoztat igazán, hanem magunkat számon az értékátadás, a folytonosság lehetetlensége miatt. Mert az, hogy az ötven-egynéhány éves, nem agastyán (!) korú tehetőségekben lakozó, áttetszőlő tapasztalat nem tud eljutni oda, ahol átörökíthető, az olyanok bűne, akik — ahelyett, hogy összerendezték és beleterelték volna az értéket valamilyen csatornába — szétrobbantották.

Az est szomorú mérlege: a kitaszítoottság érzése — ugyanúgy mint a kiválasztottság — túlságos önbecsülésbe, ezzel együtt cinizmusba kergeti a művészt. Ebben a koordináta-rendszerben gondolkodva talán érthető az est egyik pillanata, amikor a közönség soraiban ülő szegedi műtörténész megkérdezte a neves szobrászt: Melyik Szegeden az a szobor, melyet Melocco Miklós értékesnek, említésre méltónak tart. Van-e ilyen a városban? A vendég egyszavas válasza: nincs!

PACSIKA EMÍLIA

NE A PARASZTSÁG FEJE FÖLÖTT

Létrejön-e a nemzeti agrárkerekasztal?

Nagy Tamással, az Agrárreformkörök Egyesületének elnökével, aki a gyáli Szabadság Tsz elnöke, a szövetkezeti mozgalomról beszélgetünk, annak apropóján, hogy november végén tartja nagygyűlését ez a szervezet.

— Foglalja össze az Agrárreformkörök Országos Szövetségének programnyilatkozatát!

Az elmúlt évtizedek illúziókra épült gazdaságpolitikája iszonyatos csódtömeget halmozott fel. Ezt akkor is saját nemzeti erőforrásainkból a dolgozó tömegeknek kell felszámolniuk, ha létrehozásában közvetlenül nem vétkesek. Egy történelmi korszak lezárult. Az elért eredmények ellenére az új kornak nyitányán a falu és a mezőgazdasági termelők hátrányos helyzete sem gazdaságilag, sem pedig szociálisan nem szűnt meg, kialakult a vidék és a mezőgazdaság modellszerű másodrendűsége.

A kiutat csak egy olyan új reformpolitika jelentheti, amely figyelemnek középpontjába az embert és annak jövőjét helyezi. Olyan politikára van szükség, amely a városokon és az azokhoz közel álló nagyközségeken túl a messze lemaradt kisközségekbe és a tanyavilágba is visszaviszi az elmúlt évtizedekben látványosan kivonult népképviselői önkormányzatot, a közigazgatást, az oktatást, a kultúrát és ide is kiterjeszti az infrastrukturális és a szociális biztonsági hálót.

Az agrárpolitika megújulása csak egy átfogó falufejlesztési program keretében képzelhető el. A vidék, a falu problémáit ugyanakkor nem lehet a mezőgazdaságra leszűkíteni. A „vidéki Magyarország” nélkül nem lehet népből, nemzetben gondolkodni. A vidéken, a falun élők és a mezőgazdaságban dolgozók nem passzív szenvedői akarnak lenni napjaink válságfolyamatainak, hanem tevékeny kezdeményezői hazánk demokratikus átalakításának. Az agrárreformkörök azt vallják, hogy a vidéken élőknek, a mezőgazdasági termelőknek saját sorsuk alakítását maguknak kell kézbe venniük.

A mezőgazdasági termelők nem fogadnak el olyan agrárpolitikát, amelyet nélkülük dolgoznak ki, amely a parasztságot az élelmiszerpuszta megtermelőjévé alacsonyítja, amely nem számol azzal, hogy az ország lakosságának jelentős részét kitevő termelők is méltó, emberi életet kívánnak maguknak. A parasztság nem kíván magának kivételezett helyzetet a nemzet nehéz napjaiban. Osztozik az ország sorsának alakulásában, de áldozatos munkájáért követeli munkája való értékének erkölcsi és jövedelmében is megtestesülő elismerését.

— Hogyan juthatunk ki a válságból? Van receptjük erre?

Az agrárreformkörök alapvető erkölcsi kérdésnek tartják felhívni a figyelmet arra, hogy a mezőgazdaságban olyan súlyos válság van, amely-

nek megoldása vagy megoldatlansága nem csupán egy ágazat, hanem az egész nemzet jövőjét meghatározza. Helyre kell állítani a mezőgazdaság természetegységét, rendezni szükséges a mezőgazdaság, a piac és a költségvetés kapcsolatát. Nélkülözhetetlen, hogy az adminisztratív, beavatkozó jellegű költséges és pazarló államigazgatás helyett távlatot adó és irányt szabó szabályozás szülessen.

A mezőgazdaság és a költségvetés kapcsolata csak az adó és a támogatás legyen, ezt törvényi szinten kell szabályozni. Szükségesnek tartjuk ezért a mezőgazdaság és a költségvetés kapcsolatát középtávon szabályozó mezőgazdasági törvények intézményének bevezetését. A kormánynak fel kell vállalnia a monopóliumok megszüntetését és ennek törvényi szintű szabályozását. Az élelmiszeripari vertikum a termelők átcsoportosított tőkéjéből jött létre, s ez jog szerint a termelőket illeti.

A nemzetgazdasághoz hasonlóan a magyar mezőgazdaságnak is be kell illeszkednie az európai integrációba, ehhez azonban a ma még meg sem lévő esélyegyenlőség nem elégséges. Az exportnál sem a termelőt kell támogatni, hanem a terméket, hogy az megjelenhessen a szubvencionált nemzetközi piacon. Az ehhez való alkalmazkodás nem mehet végbe közvetlen termelői érdekeltség és jelenlét nélkül. A külkereskedelmi monopóliumok kínai falát le kell bontani. Az importliberalizálást támogatjuk, de ezt csak exportliberalizálás és termelői ellenőrzés mellett tudjuk elképzelni, ahogy ez a világon mindeütt érvényesül.

— Napirenden szerepel a földtulajdon, a különböző pártok programja számol ezzel. Mi az agrárreformkörök véleménye?

Átfogó tulajdonreformra van szükség. Demokratikus és egészséges gazdasági fejlődés csak egy olyan vegyes tulajdonon alapuló nemzetgazdaságban mehet végbe, ahol a magántulajdon, a szövetkezeti tulajdon és az állami tulajdon egyaránt törvényi garanciát kap. Egy új működési rendszer a gazdaság életét érvényesül. Egy új földtörvényben és szövetkezeti törvényben rendezni kell, hogy kié az a vagyon, amit ma állami tulajdonnak és osztatlan szövetkezeti tulajdonnak nevezünk. A földkérdésben nem halogatható a múlt törvénytelenégeinek és torzulásainak tisztességes beállása, és egy olyan igazságos rendezés, amely alapul szolgálhat a jövőre nézve. El kell fogadni tényként, hogy a múltat meg nem történtté tenni nem lehet, és nem lehet mindent előről, újakezdeni. Társadalmi bocsánatkéréssel és jelképes örökvaltsággal rehabilitálni kell mindazokat, akik önként vagy kényszerből elhagyták a mezőgazdaságot. A szövetkezeti tagok szintén jelképes áron, megváltások útján vásárolhassák meg a szövetkezeti közös tulajdonba került földet! Ebben maga a tagság döntson úgy, hogy joga legyen arra is, hogy a

szövetkezeti közös tulajdont továbbra is fenntartsa.

Az állami tulajdon és a szövetkezeti közös földtulajdon rendezéséig indokoltnak tartjuk a földkezelés megváltoztatásának felfüggesztését, illetve a szövetkezetek esetében közgyűlési hatáskörbe adását.

A szövetkezés szabadsága állampolgári jog, a jogállamiság kiépítésének egyik tartópillére. A szövetkezés nem üzemforma, hanem fontos területe a társadalmi önszerveződésnek a mezőgazdaság, az ipar, a kereskedelem és a szolgáltatások területén egyaránt. A szövetkezés és a magántulajdon nem egymást kizáró, hanem egymást erősítő tényezők, és valódi szövetkezeti önkormányzat csak a tulajdoni jogviszonyok kiteljesedése esetén valósítható meg. A szövetkezés szabadságát és törvényes garanciáit mielőbb egy egységes szövetkezeti törvényben szükséges rendezni.

— Mit tart most legfontosabbnak az agrárágazat képviselőiben?

Az elmúlt fél évszázadban a magyar vidék, az ott élő parasztság a nagy társadalmi kísérletek állandó céltáblája és szenvedő alanya volt. Régi vágyát — a földtulajdon megszerzését — alig teljesítették, máris erőszakkal megfosztották attól. Ígérték helyette a szövetkezést, mint a szebb, eredményesebb jövő zálogát. Munkájához még szinte hozzá sem kezdett, az inzultusokat még el sem tudta felejtani, amikor a szövetkezést is elvették tőle, tulajdonosi érdeklődését folyamatosan elapasztották, életterét, a falut eltorzították. Mindezt azzal a jelszóval, hogy e változások az ő javát szolgálják.

Ma ismét kísértetiesen ismétlődik a múlt! A magyar vidék, ezen belül az agrárágazat napjainkra egyre inkább a különböző politikai pártok választási csatározásainak színterévé vált. Meggyőződésünk, hogy hazánk békés úton történő demokratikus átalakulásának alapvető záloga a lakosság színvonalas, kielégítő élelmiszer-ellátása. Hűsért, kenyéért sorban álló emberektől nem lehet elvárni, hogy országunk sorskérdéseiben higgadtan gondolkozzanak, s újabb, minden bizonnyal szükséges áldozatokat vállaljanak.

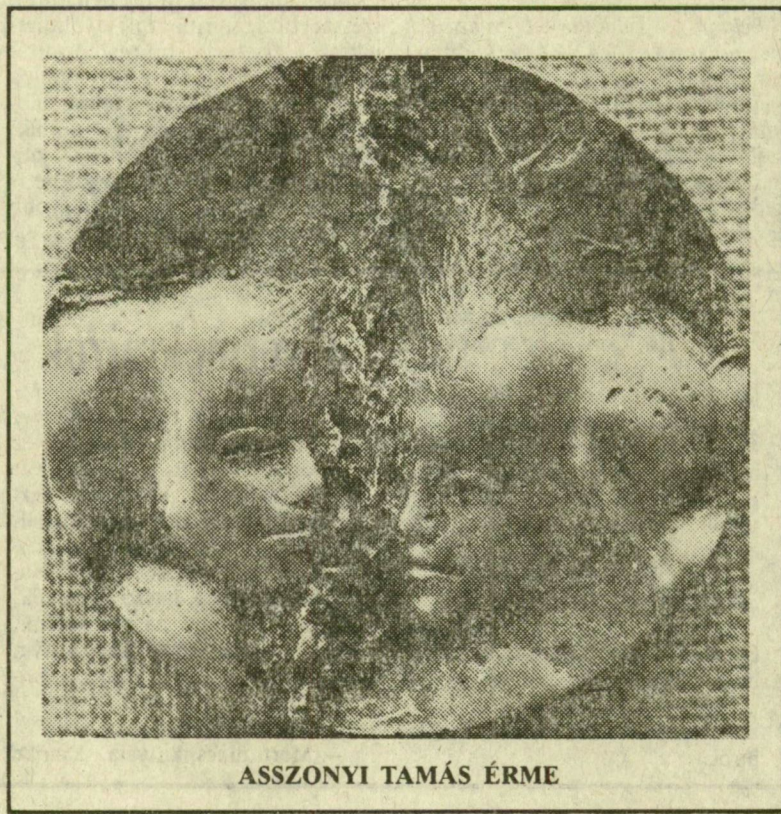
Társadalmunk, benne a magyar vidék, a magyar parasztság is számos sérelmet, törvénytisértést szenvedett el az elmúlt évtizedekben. Az erőszakos padlássóprás, az adók és elvonások tömege, az agrárról soha nem tapasztalt méretű megnyitása mára minden tartalékától megfosztotta a mezőgazdasági termelőket, függetlenül attól, hogy melyik szektorban gazdálkodnak. Szenvedélyes viták lobbannak fel a múlt értékeléséről, jelenlegi helyzetünk megítéléséről, az agrárvilág jövőjéről.

Megengedhetetlen, hogy ebben a nehéz helyzetben a retorika vegye át a fő szerepet a logikus szakmai érvekkel szemben. Mutassunk példát azzal, hogy a valóság talaján állva reális lehetőségeket figyelmeztető megoldásokat helyezünk előtérbe, a múlt rémképeinek felidézése, a jövő homályos felvázolása helyett! A magyar vidéknek, az agrárvilágnak haladéktalanul megalapozott diagnózisra és jó terápiára van szüksége.

A háromoldalú tárgyalásokon felmerültek olyan alapvető kérdések, mint a tulajdonreform, ezen belül a föld kérdése, a szövetkezetek jövője, azonban ezek kiragadott témák a sok közül. Ezenkívül még számtalan olyan kérdés van, ami tárgyalásokat és megoldásokat kíván. A szóban forgó kérdések, az ezekhez kapcsolódó agrártémák megtárgyalására hozzuk létre a NEMZETI AGRÁRKEREKASZTALT, valamennyi politikai pártszervezet, az Országgyűlés, a kormány, valamint a termelők képviselőinek részvételével.

Az Agrárreformkörök Egyesülete mint a kormányzattól, a politikai pártoktól és az érdekképviselőktől függetlenül működő mozgalom, vállalja ennek a NEMZETI AGRÁRKEREKASZTAL-nak megszervezését. Bizunk abban, hogy mielőbb megkezdődnek az érdemi tárgyalások, és társadalmi közmegegyezés jön létre a magyar falu és a magyar mezőgazdaság sorskérdéseiben.

SZ. LUKÁCS IMRE

ASSZONYI TAMÁS ÉRME